

COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME
EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

© Министерство на правосъдието на Република България, mjs.bg. Разрешението за повторно публикуване на този неофициален превод е предоставено единствено за целите на включването му в базата данни HUDOC на ЕСПЧ.

© Ministry of Justice of the Republic of Bulgaria, mjs.bg. Permission to re-publish this non-official translation has been granted for the sole purpose of its inclusion in the Court's database HUDOC.

ПЕТО ОТДЕЛЕНИЕ

ДИНЧЕВ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

(Жалба № 23057/03 г.)

РЕШЕНИЕ

СТРАСБУРГ

22 януари 2009 г.

ОКОНЧАТЕЛНО

22/04/2009 г.

Това решение може да претърпи редакционни промени.

По делото на Динчев срещу България,

Европейският съд по правата на човека (Пето отделение), заседаващ като Отделение в състав:

Пеер Лоренцен (Peer Lorenzen), *председател*,

Райт Марусте (Rait Maruste),

Карел Юнгвирт (Karel Jungwiert),

Ренате Йегер (Renate Jaeger),

Изабел Беро-Льофевр (Isabelle Berro-Lefèvre),

Миряна Лазарова Трайковска (Mirjana Lazarova Trajkovska),

Здравка Калайджиева, *съдии*,

и Стивън Филипс (Stephen Phillips), *заместник-секретар на Отделението*,

след проведено закрито заседание на 16 декември 2008 г.,

се произнесе със следното съдебно решение, постановено на същата дата:

ПРОЦЕДУРАТА

1. Делото е образувано по жалба (№ 23057/03 г.) срещу Република България, подадена на 16 юли 2003 г. пред Съда на основание на чл. 34 от Конвенцията за защита правата на човека и основните свободи (“Конвенцията”) от българския гражданин г-н Крум Илиев Динчев (“жалбоподателя”).

2. Жалбоподателят, на когото е предоставена правна помощ, е представляван от г-н М. Екимджиев – адвокат, практикуващ в град Пловдив. Българското правителство („правителството”) е представлявано от своя агент – г-жа М. Димова от Министерството на правосъдието.

3. Жалбоподателят твърди по-специално, че той е лишен от ефективен достъп до съд поради прекратяване на наказателното производство срещу лице, което му е причинило телесна повреда, заради изтичането на съответния давностен срок.

4. На 6 март 2007 г. Съдът обявява жалбата за частично недопустима и решава да изпрати уведомление до правителството относно оплакването, че жалбоподателят е лишен от достъп до съд поради прекратяване на наказателното производство срещу лице, което се твърди, че му е причинило телесна повреда. Съдът решава също да разгледа едновременно допустимостта и съществуването на жалбата (чл. 29, ал. 3 от Конвенцията).

ФАКТИТЕ

I. ОБСТОЯТЕЛСТВА ПО ДЕЛОТО

1. Жалбоподателят е роден през 1937 г. и живее в град Видин.

6. В процесния период той работи като електроинженер на кораб по река Дунав. Около 21:00 часа на 3 януари 1992 г., докато корабът е закотвен в Пасау, Германия и екипажът празнува рожден ден на борда, един от екипажа – г-н В. М., който е пил алкохол, показва на другите газовия пистолет, който си е купил. Той поставя дулото близо до главата на първия механик и след това излиза от кабината. Няколко секунди по-късно се чува изстрел и В. М. влиза в кабината, като казва, че е застрелял втория механик. Другите го увещават да не си играе с пистолета, тъй като може да ослепи някого. Въпреки това В.М. се обръща към жалбоподателя и му казва, че той „[ще] е следващият”. Жалбоподателят го предупреждава да не си играе с пистолета, но В. М. го насочва към него, смеейки се. Жалбоподателят се опитва да скрие лицето си и излиза и влиза в кабината на няколко пъти. В.М. продължава да се смее и прострелва жалбоподателя в лицето от разстояние от около 50 или 60 сантиметра. Жалбоподателят е ослепен и усеща изтръпване на носа, устата и брадичката. Очилата му са покрити с прах.

7. На следващата сутрин жалбоподателят е откаран в болница в Пасау, за да се подложи на лечение. Той има множество черни обезобразяващи белези по лицето си.

8. Жалбоподателят представя случая на вниманието на прокуратурата в България на 2 юни 1993 г. На 14 декември 1993 г. Видинската районна прокуратура образува наказателно производство за разследване на инцидента, а през декември 1993 г. и януари 1994 г. следователят, отговарящ за случая разпитва няколко свидетели.

9. На 1 февруари 1994 г. е повдигнато обвинение на В. М. и той е разпитан.

10. На 11 февруари 1994 г. следователят заключава, че В. М. умишлено е причинил на жалбоподателя средна телесна повреда в нарушение на чл. 129, ал. 1 от Наказателния кодекс от 1968 г. (вж. параграф 26 по-долу) и препоръчва той да бъде предаден на съд.

11. Не са предприети други процедурни стъпки до 15 май 1998 г., когато Ломската районна прокуратура, на която през февруари 1994 г. е прехвърлено делото, внася обвинителен акт срещу В. М. пред Ломския районен съд, обвинявайки го, че по непредпазливост е причинил средна телесна повреда на жалбоподателя в нарушение на чл. 133 от Наказателния кодекс от 1968 г. (вж. параграф 26 по-долу).

12. Междувременно през 1994 г., ноември 1995 г. и януари 1996 г. жалбоподателят се свързва с Ломската районна прокуратура и иска

делото да бъде придвижено по-бързо. През 1996 и 1997 г. той се оплаква от забавянето също и пред Монтанската окръжна прокуратура.

13. Първото съдебно заседание пред Ломския районен съд, насрочено за 3 ноември 1998 г., е отложено поради неявяване на свидетели и вещо лице.

14. Съдебното заседание се провежда на 23 февруари 1999 г. Съдът приема за разглеждане граждански иск, подаден от жалбоподателя предишния ден, и го допуска да участва в производството като частен обвинител заедно с прокурора. Отбелязвайки, че В. М. е болен, съдът отлага делото.

15. Съдебното заседание, насрочено за 15 април 1999 г., не се провежда, тъй като В. М. е болен и никой от свидетелите не се явява.

16. Насроченото за 23 февруари 2000 г. съдебно заседание също се отлага поради отсъствие на В. М. Съдът констатира, че той се опитва да избегне производството и нарежда задържането му.

17. Насроченото за 5 юли 2000 г. съдебно заседание започва, както е планирано, но се отлага, тъй като се оказва, че В. М. не е получил препис от обвинителния акт.

18. Следващото заседание е проведено на 20 септември 2000 г. Съдът отново приема за разглеждане гражданския иск на жалбоподателя и го допуска да вземе участие в производството като частен обвинител заедно с прокурора. Адвокатът на жалбоподателя се оплаква, че производството се протака и на това основание иска отвод на състава, разглеждащ делото. Съдът отхвърля искането му. Той отлага делото, защото повечето от свидетелите не се явяват.

19. Следващото съдебно заседание се провежда на 18 януари 2001 г. Прокурорът иска от съда прекратяване на производството, тъй като приложимият давностен срок е изтекъл. Жалбоподателят възразява, като посочва, че съдът трябва да се произнесе по тази молба едва след изслушване на свидетелите и формиране на по-точна представа за правилната правна квалификация на деянието на В. М., която е от голямо значение при определяне на приложимия давностен срок. Съдът решава да прекрати производството, като констатира, че давностният срок за наказателно преследване на престъплението, което се твърди, че е извършено от В. М., е изтекъл. Престъплението се твърди, че е извършено на 3 януари 1992 г., разследването е образувано на 14 декември 1993 г., В. М. е обвинен на 1 февруари 1994 г., а не са предприети процедурни стъпки до 15 май 1998 г., когато той е привлечен под отговорност. Обвиненията срещу него са по чл. 133 от Наказателния кодекс от 1968 г., който предвижда до една година лишаване от свобода или принудителен труд. Съгласно чл. 80, ал. 1, т. 5 от същия кодекс наказателното преследване на твърдяното престъпление се изключва по давност след изтичане на две години след извършването му (вж. параграфи 27 и 28 по-долу).

20. След обжалване от страна на жалбоподателя, с решение от 14 юни 2001 г. Монтанският окръжен съд отменя прекратяването и връща делото. Той установява, наред с другото, че по-долната инстанция правилно е приела правната квалификация на престъплението, дадено в обвинителния акт. Въпреки това съдът в нарушение на процедурните правила е пропуснал да попита В. М. дали иска да се възползва от изтичането на давностния срок, или предпочита да бъде съден.

21. На заседание, проведено на 14 ноември 2001 г., Ломският районен съд, след като изслушва изявление на В. М., че той иска да се възползва от изтичането на давностния срок, отново решава да прекрати производството по същите причини, както по-рано.

22. Жалбоподателят обжалва, твърдейки, освен другото, че съдът е допуснал грешка, като сляпо е приел правната квалификация на престъплението, дадена в обвинителния акт, вместо да го разгледа самостоятелно. Има сериозни индикации, че В. М. е извършил деянието умишлено, а не по непредпазливост, както се твърди в обвинителния акт.

23. С решение от 22 април 2002 г. Монтанският окръжен съд потвърждава решението на по-долната инстанция. Той установява, че съдът не е допуснал грешка, като е разгледал делото в съответствие с правната квалификация на престъплението, посочена в обвинителния акт, и като е констатирал, че престъплението, за което е обвинен В. М., вече не може да бъде преследвано. Очевидно е, че давностният срок е изтекъл още преди обвинителният акт да е внесен в съда. Подолустоящият съд е пропуснал да забележи това в самото начало, но по-късно правилно е прекратил производството на това основание.

24. Жалбоподателят обжалва за законосъобразност, като се аргументира, че правната квалификация на твърдяното престъпление – а оттам и приложимият давностен срок – е неправилна, тъй като е имало индикации, че В. М. е извършил деянието умишлено.

25. С окончателно решение от 20 януари 2003 г. Върховният касационен съд потвърждава решението на по-долната инстанция. Той установява, че по времето, когато В. М. е привлечен под отговорност, абсолютната погасителна давност за наказателно преследване на престъплението – три години – вече е изтекла. Съдът не коментира правната квалификация на престъплението.

II. ПРИЛОЖИМО ВЪТРЕШНО ПРАВО И ПРАКТИКА

A. Телесна повреда

26. Чл. 133 от Наказателния кодекс от 1968 г. обявява нанасянето по непредпазливост на тежка или средна телесна повреда другиму за престъпление, наказуемо с до една година лишаване от свобода или,

към съответния момент, с принудителен труд. Умишленото причиняване на средна телесна повреда е престъпление, наказуемо с лишаване от свобода до пет години (чл. 129, ал. 1 от Кодекса). И двете престъпления са от общ характер (чл. 161 от Кодекса).

Б. Погасителна давност за наказателно преследване на престъпления

27. Съгласно чл. 80, ал. 1 от Наказателния кодекс от 1968 г. наказателното преследване на престъпление се погасява след изтичането на определен период от време. Този период варира в зависимост от наказанието, предвидено за престъплението, в диапазона от двадесет години за деяния, наказуеми с доживотен затвор, до две години за деяния, наказуеми с лишаване от свобода от една година или по-малко. Сроктът започва да тече от извършване на престъплението (чл. 80, ал. 3 от Кодекса) и се прекъсва с всяко действие, предприето от надлежните органи с оглед на наказателно преследване на извършителя на престъплението (чл. 81, ал. 2 от Кодекса). Независимо от тези прекъсвания, наказателното преследване вече не е възможно, ако времето, изминало от извършването на престъплението, надвишава с една втора давностния срок (чл. 81, ал. 3 от Кодекса). Съответно наказателното преследване на престъпление, наказуемо с една година лишаване от свобода или по-малко, като причиняване на средна телесна повреда по непредпазливост, е абсолютно погасено по давност след изтичането на срок от три години (един и половина пъти по две години) от извършването му, докато преследването на престъпление, наказуемо с до пет години лишаване от свобода, като умишлено причиняване на средна телесна повреда, е абсолютно погасено по давност след изтичане на срок от петнадесет години (десет години плюс половината) от извършването му (чл. 81, ал. 3 във връзка с чл. 80, ал. 3 и 5 от Кодекса).

28. След изтичане на давностния срок производството срещу твърдения извършител на престъплението трябва да се прекрати (чл. 21, ал. 1, т. 3 от Наказателно-процесуалния кодекс от 1974 г., заменен от чл. 24, ал. 1, т. 3 от Наказателно-процесуалния кодекс от 2005 г.). Обвиняемият или подсъдимият обаче може да се откаже от тази облага и да предпочете да бъде съден. В този случай делото трябва да продължи (чл. 21, ал. 2 от Кодекса от 1974 г., заменен от чл. 24, ал. 2 от Кодекса от 2005 г.).

В. Искове за непозволено увреждане в гражданското производство и в контекста на наказателното производство

29. Жертвата на непозволено увреждане, което също така е и наказуемо престъпление, има избор да предяви иск срещу твърдения причинител на вредата в гражданските съдилища, в резултат на което производството ще бъде спряно в очакване на резултата от висящото или предстоящо наказателно разследване срещу извършителя (чл. 182, ал. 1, б. „г” от Гражданския процесуален кодекс от 1952 г., заменен от чл. 229, ал. 1, т. 5 от Гражданския процесуален кодекс от 2007 г.), или да предяви иск като граждански ищец в контекста на наказателното производство, образувано от прокуратурата (чл. 60, ал. 1 от Наказателно-процесуалния кодекс от 1974 г., в момента заменен от чл. 84, ал. 1 от Наказателно-процесуалния кодекс от 2005 г.). До юни 2003 г. искът на гражданския ищец е можел да се предяви дори по време на предварителното разследване, преди делото да е внесено в съда (чл. 60, ал. 1 от Кодекса от 1974 г., в сила до юни 2003 г.). В момента той може да се предяви само след като делото вече е внесено в съда (чл. 60, ал. 1 от Кодекса от 1974 г., в сила след юни 2003 г., и чл. 84, ал. 1 от Кодекса от 2005 г.). Искът може да бъде предявен писмено или устно (чл. 61, ал. 1 и 2 от Кодекса от 1974 г. и чл. 85, ал. 1 и 2 от Кодекса от 2005 г.). С решение от 28 октомври 2002 г. Върховният касационен съд приема, че той може да се предяви дори и само като лицето взема активно участие в предварителното разследване (реш. № 541 от 28 октомври 2002 г. по н.д. № 420/2002 г., ВКС, I н.о.).

30. Съгласно чл. 64, ал. 2 от Кодекса от 1974 г. (заменен от чл. 88, ал. 2 от Кодекса от 2005 г.) разглеждането на иска на гражданския ищец не може да причини отлагане на наказателното дело. Ако производството бъде прекратено, искът не се разглежда, но може да бъде предявен пред граждански съд (чл. 64, ал. 3 от Кодекса от 1974 г., във формулировката му както преди, така и след юни 2003 г., понастоящем заменен от чл. 88, ал. 3 от Кодекса от 2005 г.). Наказателният съд се произнася по гражданския иск едва при постановяване на решение по съществото на наказателното дело, дори ако в това решение приема, че наказателната отговорност на обвиняемия е погасена (чл. 305 от Кодекса от 1974 г., заменен с чл. 307 от Кодекса от 2005 г. ; и реш. № 225 от 20 септември 2004 г. по н.д. № 849/2003, ВКС, II н.о.).

Г. Погасителна давност при искове за непозволено увреждане

31. Всички искове за непозволено увреждане се погасяват с изтичането на пет години от извършването на непозволеното увреждане или от откриването на дееца (чл. 110 и чл. 114, ал. 3 от

Закона за задълженията и договорите от 1951 г.). Съгласно чл. 115, ал. 1, б. „ж” от Закона обаче давността не тече „докато трае съдебният процес относно вземането”. Прилагането на това правило по отношение на наказателното производство е неясно. Поради това с решение от 18 май 2000 г. Върховният касационен съд го тълкува в смисъл, че давността спира не само по време на висящността на гражданско дело, но също така и по време на висящността на наказателно производство, отнасящо се до същите факти, дори и в неговата предварителна фаза на разследване и в отсъствието на граждански иск (реш. № 456 от 18 май 2000 г. по н.д. № 435/1999 г., ВКС, I н.о.). С решение от 28 март 2005 г. обаче той постановява, че дори и предявяването на граждански иск в контекста на предварителното разследване не спира давността, защото това производство не е „съдебно” (реш. № 2110 от 28 март 2005 г. по гр.д. № 3159/2002 г., ВКС, III г.о.). Въпросът е окончателно решен от Общото събрание на гражданската и търговската колегии на Върховния касационен съд, което постановява в задължително тълкувателно решение от 5 април 2006 г., че давността спира съгласно чл. 115, ал. 1, б. „ж” от Закона, само когато жертвата предяви иск за вреди срещу дееца, независимо дали в контекста на наказателно производство, или в отделно гражданско производство (тълк. реш. № 5 от 5 април 2006 г. по тълк. д. № 5/2005 г., ОСГК и ОСТК на ВКС).

Д. Частни обвинители в наказателни производства, образувани от органите на прокуратурата

32. Лицата, които са претърпели вреди от престъпление от общ характер, могат да участват в наказателното производство като частни обвинители наред с прокурора (чл. 52 от Наказателно-процесуалния кодекс от 1974 г., заменен от чл. 76 от Наказателно-процесуалния кодекс от 2005 г.). Те могат да поддържат обвинението дори и след като прокурорът заяви, че не го поддържа (чл. 54, ал. 2 от Кодекса от 1974 г., заменен от чл. 78, ал. 2 от Кодекса от 2005 г.), но не могат да претендират правна квалификация на престъплението, която е различна от определената в обвинителния акт, изготвен от прокурора (реш. № 713 от 6 декември 1999 г. по н.д. 541/1999 г., ВКС, II н.о.).

ПРАВОТО

I. ТВЪРДЯНО НАРУШЕНИЕ НА ЧЛ. 6, АЛ. 1 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

33. Жалбоподателят се оплаква, че в резултат от прекратяването на наказателното производство срещу В. М. и последвалото от това неразглеждане на гражданския иск, му е отказан ефективен достъп до съд. Той се позовава на чл. 6, ал. 1 от Конвенцията, който гласи, доколкото е приложим:

„Всяко лице, при решаването на правен спор относно неговите граждански права и задължения ..., има право на справедливо и публично гледане на неговото дело в разумен срок, от независим и безпристрастен съд, създаден в съответствие със закона.”

А. Допустимост

34. Правителството твърди, че жалбоподателят не е изчерпал вътрешноправните средства за защита. То поддържа, че той е могъл да подаде иска за непозволено увреждане пред гражданските съдилища, както преди, така и след прекратяване на наказателното производство срещу В. М. Той е знаел за тази възможност, която е практически закрепена и ефективна, но е избрал да не се възползва от нея.

35. Жалбоподателят отговаря, че възражението е неуместно, тъй като въпросът не е дали той е могъл да потърси обезщетение чрез други способи, а дали отказът на съда да се произнесе по иска му е оправдан.

36. Съдът счита, че възражението на правителството е тясно свързано със същността на жалбата и следователно трябва да се присъедини към разглеждането на делото по същество. Освен това Съдът счита, че жалбата не е явно необоснована по смисъла на чл. 35, ал. 3 от Конвенцията, нито е недопустима на други основания. Следователно трябва да бъде обявена за допустима.

Б. По същество

37. Правителството твърди, че ако съдилищата се бяха произнесли по наказателното дело с решение, те щяха да се произнесат също и по гражданския иск на жалбоподателя. Това би било възможно, ако В.М. бе изразил желание да бъде съден по обвиненията срещу него, въпреки изтичането на давността. Съдебната практика на националните съдилища обаче показва, че в случаите, когато производството е прекратено преди постановяването на съдебно решение, те не разглеждат гражданския иск; това състояние на нещата е напълно законно. След прекратяването на производството жалбоподателят е

трябвало да подаде иск в гражданските съдилища. Той не е направил това и по този начин се е поставил в положение да не може да защити правото си на обезщетение. Неговият иск не би бил обявен за погасен по давност, тъй като по силата на чл. 115, ал. 1, б. „ж” от Закона за задълженията и договорите от 1951 г., както се тълкува от съдилищата, давността спира би спряла да тече, докато наказателното производство срещу В. М. е висящо.

38. Жалбоподателят твърди, че след като е подал иска си, е могъл законно да очаква, че той ще бъде разгледан. Това обаче не се е случило основно защото съдилищата са се счели за обвързани с начина, по който прокуратурата е характеризирала престъплението на В. М. Характеризирайки го по-снизходително от предложеното от следователя и в същото време забавяйки, може би нарочно, изправянето на В. М. пред съд, прокурорът всъщност е предопределил съдбата на гражданския иск на жалбоподателя. Независимо от това, по силата на чл. 305 от Наказателно-процесуалния кодекс от 1974 г., съдилищата все още са могли да се произнесат по него, въпреки решението им да прекратят производството. Техният отказ да сторят това е попречил на жалбоподателя да претендира обезщетение от В. М. поради изтичане на срока на гражданско-правната давност. Макар съгласно по-раншната съдебната практика на Върховния касационен съд самото образуване на наказателно производство да е спирало давността, тази позиция по-късно е била променена, в резултат на което той не е могъл успешно да упражни нов граждански иск.

39. Съдът отбелязва в самото начало, че чл. 6, ал. 1 не гарантира правото трети лица да бъдат наказателно преследвани или осъдени за престъпление (вж., наред с много други източници, *Перез срещу Франция (Perez v. France)* [ГК], № 47287/99, § 70, ЕСПЧ 2004-I). Следователно той не е приложим за наказателното производство срещу В. М. като такова. От това следва, че невъзможността на жалбоподателя да повлияе на правната квалификация на престъплението, което се твърди, че е извършено от В. М., е без значение.

40. Въпросът в случая е по-скоро дали отказът на наказателните съдилища, дължащ се на начина, по който се е развило производството като цяло, да разгледат искането на жалбоподателя за обезщетение го лишава от ефективен достъп до съд.

41. За да отговори на този въпрос, Съдът трябва първо да определи дали чл. 6, ал. 1 е приложим. По този въпрос той отбелязва, че непозволеното увреждане срещу жалбоподателя е извършено на 3 септември 1992 г. (вж. параграф 6 по-горе), а той подава своя граждански иск на 22 февруари 1999 г. (вж. параграф 14 по-горе), повече от пет години след това. Тъй като съгласно българското законодателство давността за искове за непозволено увреждане е пет

години, може да се твърди, че по времето, когато е подал своя иск, жалбоподателят вече не е имал „право” по смисъла на чл. 6, ал. 1. Съдът обаче не е съгласен с това тълкуване по три причини. Първо, оказва се, че съгласно националното законодателство във вида му към момента, когато жалбоподателят е подал своя иск (вж. параграф 31 по-горе), самото образуване на наказателно производство срещу дееца В. М. може да се твърди, че спира гражданско-правната давност, в резултат на което искът на жалбоподателя би могъл да се счита за подаден в срок. По-късното тълкувателно решение на Върховния касационен съд в обратния смисъл не премахва ретроспективно защитимостта на претенцията на жалбоподателя (вж. съответно *Янакиев срещу България*, № 40476/98, § 58 в края, 10 август 2006 г., в което се цитира *З. и други срещу Обединеното кралство (Z and Others v. the United Kingdom)* [ГК], № 29392/95, § 89, ЕСПЧ 2001-V). Второ, наказателните съдилища на два пъти приемат иска за разглеждане, без да изразят каквито и да било опасения относно срока на неговото подаване (вж. параграфи 14 и 18 по-горе). Трето, когато съдилищата в крайна сметка отказват да разгледат иска поради решението за прекратяване на наказателното производство, те не се произнасят, че той е погасен по давност. Поради това Съдът заключава, че чл. 6, ал. 1 е приложим.

42. Чл. 6, ал. 1 гарантира правото на достъп до съд. Това право не е абсолютно и може да бъде предмет на ограничения, тъй като то по самата си природа изисква регулация от страна на държавата. При създаването на такава регулация държавите се ползват с определена свобода на преценка, но окончателното решение за спазване на изискванията на Конвенцията е на Съда. Той трябва да се увери, че прилаганите ограничения не ограничават или намаляват достъпа на лицата по такъв начин или до такава степен, че да се накърни самата същност на правото. Освен това ограничението няма да е съвместимо с чл. 6, ал. 1, освен ако с него не се преследва законна цел и не е налице разумна връзка на пропорционалност между използваните средства и целта, която трябва да бъде постигната (вж., наред с много други източници, *Макелиней срещу Ирландия (McElhinney v. Ireland)* [ГК], № 31253/96, § 33 и 34, ЕСПЧ 2001-XI (извадки)).

43. В конкретния случай, доколкото жалбоподателят оспорва начина, по който националните съдилища установяват фактите и прилагат вътрешното право, Съдът отбелязва, че не е негова задача да заеме мястото на тези съдилища и да реши вместо тях как трябва да се тълкува и прилага вътрешното право. Неговата роля се свежда до проверка дали последиците от прилагането на това право са съвместими с Конвенцията (вж. *Едификасионес Марч Гайего С.А. срещу Испания (Edificaciones March Gallego S.A. v. Spain)*, 19 февруари 1998 г., § 33, *Доклади за присъди и решения 1998-I*). Съдът не е убеден,

че за националните съдилища е произволно да основават своите заключения относно приложимата наказателноправна давност на правната квалификация на престъплението, дадена от прокурора в изготвения от него обвинителен акт. По същия начин Съдът не може да се съгласи с твърдението на жалбоподателя, че тези съдилища са задължени да разгледат иска му, въпреки тяхното решение за прекратяване на наказателното производство. Съгласно изричния текст на чл. 64, ал. 3 от Наказателно-процесуалния кодекс от 1974 г., в неговата формулировка преди и след юни 2003 г., ако наказателното производство е прекратено, този иск не се разглежда, но може да бъде подаден пред граждански съд. Според чл. 305 от същия кодекс, както е тълкуван от Върховния касационен съд, съдилищата трябва да се произнесат по гражданския иск само ако постановят съдебно решение по съществото на наказателното дело (вж. параграф 30 по-горе), какъвто случай тук не е налице.

44. По-нататък Съдът отбелязва, че прекратяването на наказателното производство срещу В. М. през януари 2003 г. формално не препятства жалбоподателя да подаде нов иск срещу него пред гражданския съд. Освен това, предвид тълкувателното решение на Върховния касационен съд от 5 април 2006 г., може да се твърди, че давностният срок за предявяване на иск за непозволено увреждане не тече по време на висящността на наказателното производство във връзка с непозволеното увреждане (вж. параграф 31 по-горе), така че такъв иск не е задължително да е обречен на провал.

45. Независимо от това Съдът все пак трябва да определи дали, независимо от обстоятелството, че жалбоподателят е могъл да предяви такъв иск, положението от което той се оплаква нарушава правото му на достъп до съд.

46. Той започва с наблюдението, че Конвенцията има за цел да гарантира права, които не са теоретични или илюзорни, а практически установени и ефективни (вж. *Кутич срещу Хърватия (Kutić v. Croatia)*, № 48778/99, § 25, ЕСПЧ 2002-II). В случаите, когато граждански иски, подадени в контекста на наказателното производство, не са били разгледани заради прекратяване на производството, Съдът взема предвид наличието на други способи, чрез които жалбоподателите могат да защитят правата си. В случаите, когато жалбоподателите разполагат с достъпни и ефективни способи за обезвреда, той е постановявал, че правото им на достъп до съд не е нарушено (вж. *Ернст и други срещу Белгия (Ernst and Others v. Belgium)*, № 33400/96, § 53 – 55, 15 юли 2003 г.; и *Форум Меритайм С. А. срещу Румъния (Forum Maritime S.A. v. Romania)*, № 63610/00 и № 38692/05, § 91 – 93, 4 октомври 2007 г.).

47. Съдът също така е постановил, че фактът, че производствата продължават дълго време, не се отнася до достъпа до съд (вж. *Матос е*

Силва, Лда., и други срещу Португалия (Matos e Silva, Lda., and Others v. Portugal), 16 септември 1996 г., § 64, Доклади 1996-IV; и по-скорошното *Буонфардиечи срещу Италия (Buonfardieci v. Italy)* (реш.), № 39933/03, § 20, 18 декември 2007 г.).

48. При все това по други дела Съдът е установил нарушения на чл. 6, ал. 1, когато прекратяването на наказателното производство и произтичащото от това неразглеждане на гражданския иск, подаден в неговия контекст, се дължи на пропуски от страна на властите, и по-специално на прекомерни закъснения, които водят до изтичане на давностния срок за наказателно преследване (вж. *Анагностопулос срещу Гърция (Anagnostopoulos v. Greece)*, № 54589/00, § 31 и 32, 3 април 2003 г.; и *Гоусис срещу Гърция (Gousis v. Greece)*, № 8863/03, § 34 и 35, 29 март 2007 г.).

49. Според Съда настоящото дело трябва да се разграничава от *Матос е Силва, Лда.* и *Буонфардиечи* (цитирани по-горе), където исковите на жалбоподателите са висящи пред националните съдилища и не подлежи на съмнение, че те ще бъдат разгледани. Тук гражданският иск на жалбоподателя не е разгледан заради прекратяване на производството поради изтичане на давностния срок за наказателно преследване. Жалбоподателят се е възползвал от възможността за подаване на такъв иск и съдилищата на два пъти са го приели за разглеждане. Поради това той е можел законосъобразно да очаква от тях да се произнесат по него. Отказът им да направят това се дължи изцяло на бавния начин, по който властите са придвижвали наказателното дело срещу В. М.

50. Както по делото *Анагностопулос*, Съдът счита, че когато вътрешният правен ред предоставя на страните по делото способ за обезвреда – като предявяване на граждански иск в рамките на наказателното производство, държавата е длъжна да гарантира, че те ще се ползват от основните гаранции, предвидени в чл. 6, ал. 1. Според Съда не може да се очаква от жалбоподателя да изчака погасяването на наказателната отговорност на твърдения извършител на престъплението, на което той е жертва, много години след подаване на първоначалния си граждански иск, и още повече време след оспорваните събития, за да подаде нов иск пред гражданските съдилища (вж. *Анагностопулос*, цитирано по-горе, § 32). Такова действие, от една страна, би било изключително трудно да се осъществи с оглед на необходимостта да се съберат наново всички доказателства, и второ, малко вероятно е то да приключи благоприятно за жалбоподателя с оглед на последвалите правни промени.

51. Този извод не се променя от факта, че жалбоподателят е могъл от самото начало да предпочете отделно гражданско дело. Предпочитанието му за предявяване на иск в контекста на наказателното производство не е неоправдано при конкретните

обстоятелства. След като той е избрал това правно средство за защита, той има право неговият иск да бъде решен и не се изисква от него да опита, за целите на чл. 35, ал. 1 от Конвенцията, другото правно средство за защита съгласно българското законодателство (вж. *Крумפל и Крумпелова срещу Словакия (Krumpel and Krumpelová v. Slovakia)*, № 56195/00, § 39 – 48, 5 юли 2005 г.).

52. С оглед на изложеното по-горе Съдът заключава, че жалбоподателят не е имал ефективен достъп до съд за разглеждане на гражданския си иск и че това не може да бъде поправено от възможността за предявяване на нов иск пред граждански съд. Поради това той отхвърля възражението на правителството и постановява, че е налице нарушение на чл. 6, ал. 1 от Конвенцията.

II. ПРИЛОЖЕНИЕ НА ЧЛЕН 41 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

2. Чл. 41 от Конвенцията гласи:

„Ако Съдът установи нарушение на Конвенцията или на Протоколите към нея и ако вътрешното право на съответната Високодоговаряща страна допуска само частично обезщетение, Съдът, ако е необходимо, постановява предоставянето на справедливо обезщетение на потърпевщата страна.”

А. Вреди

54. Жалбоподателят претендира 20 000 евро (EUR) като обезщетение за неимуществени вреди. Той твърди, че неговият граждански иск, който не е бил разгледан от националните съдилища, е очевидно добре обоснован. Освен това в резултат от правните промени в България той е имал много малки шансове за подаване на успешен граждански иск срещу В. М., което го възпрепятства да си осигури присъждане на обезщетение за сериозното увреждане на здравето му. Той също така не е повдигнал оплаквания за продължителността на производството, както и за липсата на ефикасни правни средства за защита в това отношение, само защото не е бил в състояние да си позволи правна консултация от самото начало на производството в Страсбург. И накрая, от фактите по делото ставало ясно, че органите на прокуратурата умишлено са забавили предаването на В. М. на съд.

55. Правителството не представя коментар по иска на жалбоподателя.

56. Съдът счита, че жалбоподателят сигурно е преживял разочарование поради отказа на националните съдилища да разгледат неговия граждански иск, което го е поставило в ситуация да е малко вероятно да получи някаква компенсация за сериозното увреждане на здравето му. Произнасяйки се по справедливост, както се изисква по

силата на чл. 41 от Конвенцията, Съдът му присъжда 3 000 евро за неимуществени вреди. Към тази сума следва да се добавят всички данъци, които могат да бъдат наложени.

Б. Разноски

57. Жалбоподателят иска възстановяване на 1 825,80 евро за адвокатски хонорар и разноски за производството пред Съда. Той също така претендира 26 евро за разходи (телефон, пощенски услуги, канцеларски материали и копиране). Той иска сумата, която му бъде присъдена по този иск, да бъде преведена по банковата сметка на адвоката му.

58. Правителството не представя коментар по иска на жалбоподателя.

59. Според практиката на Съда жалбоподател има право на възстановяване на разноски само доколкото е доказано, че те са били действително и по необходимост направени и са в разумен размер. По настоящото дело, предвид информацията, с която разполага, и горепосочените критерии, и като отбелязва, че на жалбоподателя са платени 850 евро като правна помощ, Съдът счита за разумно да присъди сумата от 800 евро, заедно с всички данъци, които могат да бъдат дължими от жалбоподателя върху тази сума. Сумата следва да бъде преведена по банковата сметка на процесуалния представител на жалбоподателя – г-н М. Екимджиев.

В. Лихва за забава

3. Съдът счита за подходящо лихвата за забава да бъде изчислена на основата на пределния лихвен процент по заеми на Европейската централна банка, с добавени три процентни пункта.

ПО ИЗЛОЖЕНИТЕ СЪОБРАЖЕНИЯ СЪДЪТ

1. *Решава* единодушно да присъедини възражението на правителството към разглеждането на делото по същество;
2. *Обявява* единодушно останалата част от жалбата за допустима;
3. *Отхвърля* единодушно възражението на правителството и *постановява* с пет гласа на два, че е налице нарушение на чл. 6, ал. 1 от Конвенцията;

4. *Постановява* с пет гласа на два

(а) ответната държава да заплати на жалбоподателя в срок от три месеца от датата на влизане в сила на съдебното решение в съответствие с чл. 44, ал. 2 от Конвенцията долупосочените суми в левова равностойност към датата на плащането:

(i) EUR 3 000 (три хиляди евро) за неимуществени вреди, заедно с всички данъци, които могат да бъдат дължими върху тази сума;

(ii) EUR 800 (осемстотин евро) за разноси, заедно с всички данъци, които могат да бъдат дължими от жалбоподателя върху тази сума, която да бъде преведена по банковата сметка на процесуалния представител на жалбоподателя – г-н М. Екимджиев;

(б) след изтичане на горецитирания тримесечен срок до извършване на плащането ще бъде дължима обикновена лихва върху горната сума в размер, равен на пределния лихвен процент по заеми на Европейската централна банка за периода на забава, с добавени три процентни пункта;

5. *Отхвърля* единодушно останалата част от иска на жалбоподателя за справедливо обезщетение.

Изготвено на английски език и оповестено в писмен вид на 22 януари 2009 г. в съответствие с чл. 77, ал. 2 и 3 от Правилника на Съда.

Стефан Филипс
Заместник секретар на Отделението

Пеер Лоренцен
Председател

В съответствие с чл. 45, ал. 2 от Конвенцията и чл. 74, ал. 2 от Правилника на Съда към настоящото решение е приложено особеното мнение на съдиите Лоренцен и Йегер.

P.L.
J.S.P.

**ОСОБЕНО МНЕНИЕ НА СЪДИЯ ЛОРЕНЦЕН И СЪДИЯ
ЙЕГЕР**

По настоящото дело мнозинството съдии установява наличие на нарушение на чл. 6, ал. 1 от Конвенцията, тъй като жалбоподателят не е разполагал с ефективен достъп до съд за разглеждане на гражданския му иск. Поради следните причини ние не сме съгласни с това заключение.

Макар Конвенцията съгласно постоянната практика на Съда да предоставя правото граждански иск да бъде разгледан от съд („достъп до съд”), тя не предоставя право той да бъде разгледан в някоя конкретна форма – това се оставя да бъде определено от националното законодателство. Следователно няма абсолютно право граждански иск за неправомерно увреждане въз основа на предполагаемо престъпно поведение да бъде разгледан в наказателното производство срещу лицето, което е причинило вредите. Въпреки това, когато в съответствие с вътрешното право гражданският иск е подаден в наказателното производство, ще бъде установено нарушение на правото на достъп до съд, ако производството е проведено с протакане, довело до липсата на разглеждане на иска поради изтичане на давността за наказателно преследване (вж., например, решението по делото *Анагностопулос*, посочено в параграф 48 от решението).

Ние можем да се съгласим с мнозинството, че наказателното преследване в случая е проведено по „бавен начин” (параграф 49 от решението), по-специално на етапа на разследването. Но самият жалбоподател е допринесъл значително за изтичането на времето, като е довел твърденията си до знанието на органите на прокуратурата едва една година и пет месеца след събитията (параграф 8 от решението), когато той е могъл само да се надява да успее по-късно с гражданския иск в следственото дело, а съдебното производство да бъде приключено много бързо с окончателно съдебно решение в рамките на следващата една година и седем месеца. Това не е така.

Жалбоподателят е могъл да предяви иска си едва по време на първото съдебно заседание на 23 февруари 1999 г., след като на 15 май 1998 г., шест години след инцидента, е внесен обвинителния акт. Конвенцията обаче не гарантира правото на образуване на наказателно производство и съответно чл. 6, ал. 1 не е приложим в конкретния случай, докато искът не е ефективно подаден. По това време вече е изтекла давността за наказателно преследване, тъй като тригодишният период е изтекъл през януари 1995 г. (вж. параграф 25 от решението). При подаване на иска си жалбоподателят, който е представляван от адвокат, е трябвало или поне е могъл да знае, че е малко вероятно искът му да бъде разгледан, освен ако обвинението не бъде правно квалифицирано като по-тежко престъпление по Наказателния кодекс.

Този въпрос следва да бъде определен преди всичко от националните съдилища и както мнозинството правилно посочва, няма основание за констатацията, че те произволно са отказали да квалифицират обвинението по различен начин.

При тези обстоятелства не можем да установим, че на жалбоподателя, който както преди, така и след прекратяването на наказателното преследване е могъл да предяви иск срещу В. М. по пътя на гражданското производство, е отказан достъп до съд в нарушение на чл. 6, ал. 1 от Конвенцията.